

Свящ. С. В. Савчук.

ЯК ПОВСТАЛА УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА В КАНАДІ.

(Дальше).

ХІ. ПЕРШІ ДОВІРОЧНІ ЗБОРИ В ЦЕРКОВНІЙ СПРАВІ.

З початком літа 1918 р. в Західній Канаді завязався Народний Комітет з 30 членів, ціллю якого було знайти вихід з тодішнього невідрадного церковно-народного положення між Українцями в Канаді. Сей Комітет рішив віднести в сій справі до народу, а властиво до передових людей, які були компетентні вірно представити потреби і бажання народу. Згідно з сим Народний Комітет вислав 26 червня, 1918 р. запрошення тим передовим людям, котрі інтересувалися церковно-народною роботою, прибути на довірочні збори в церковній справі, котрі заповіджено в Саскатуні, Саск., на 18 і 19 липня того року. Збори рішено відбутися довірочно тому, що їх ціллю було пізнати настрій серед свідоміших одиниць щодо церковного питання, як також тому, що дати учасникам Зборів свободу в висказанні своїх думок. Але найважливішою причиною довірочності було бажання не розагітовувати занадто і передчасно публичної опії в напрямі якогось церковного руху, колиб показалося, що на такий рух нема відповідного ґрунту.

Який мав бути вислід сих Довірочних Зборів, сього не знав ніхто, навіть самі аранжери Зборів ні, і тому цілком безпідставні є закиди противників нашої Церкви, що Українська Греко-Православна Церква в Канаді є витвором кількох одиниць з особистих чи яких там мотивів. Народний Комітет думав запросити на Збори також єпископа Будку, бо передбачувалося, що Збори можуть захотіти предложити йому певні домагання для усунення хиб в церковно народній роботі і організації. Але він, почувши про намір Народного Комітету заявив публично в Йорктоні, Саск., і Копернік, Алта., що не піде на ніякі збори, бо коли хто хоче говорити з ним, то най приїде до нього. Сей факт показує, що Народний Комітет мав добру волю і був готовий пійти з єпископом Будкою на компроміс, колиб Довірочні Збори сього зажадали і колиб єпископ Будка на такий компроміс погодився. Всеж таки треба зазначити, що аранжери Зборів були приготовані і на противний крок, то є, на цілковите зірвання з єпископом Будкою, а на се вказує хочби те, що на Збори запрошено також православних Українців.

Тут наводжу дослівний зміст повисше згаданого запрошення, яке безперечно має історичну вартість, бо ним фактично зроблено перші дефінітивні кроки до збудовання в Канаді Української Греко-Православної Церкви.

САСКАТУН, 26-го ЧЕРВНЯ, 1918.

ВП. ПАНЕ!

Отсим маємо честь запросити Вас на довірочні збори, котрі відбудуться в салі Українського Народного Дому на розі улиць Ай, і 19-ої — на днях 18 і 19 липня 1918, для обговорення церковно народних справ.

Вам відомо, що наші церковно народні відносини в Канаді під теперішню пору є дуже, а дуже не відрадні. Помимо сего, що наша греко-католицька церква, до якої належить більшість нашого народу в Канаді, дістала по довгих стараннях і благаннях єпископа з особи: їх Преосвященства Кир Никити Будки, то греко-католицькі вірні не мають відповідної духовної обслуги, раз через се, що нема тут достаточного числа греко-католицьких священників, — а другий раз через се, що не всі відповідають своему високому покликанню. До того ще ці священники цебези, а не жонати, як сего вимагає греко-католицький церковний обряд і наші народно церковні традиції. Найприкрішим зі всего є факт, що наша церковна греко-католицька церква політика ведеться по бажаннях і під силою контролю французької римо-католицької церкви, в супереч нашим народним інтересам.

Відомо Вам також, Добродію, що в останніх часах між духовенством під проводом їх Преосвященства Никити Будки і світською інтелігенцією, яка гуртується коло народних інституцій, як бурси, Народні Доми, читальні і т. д. зачалася велика боротьба, в котрій духовенство хоче затвердити клерикальну контролю над народними інституціями і цілою народною роботою взагалі. Дійшло вже навіть до того, що їх Преосвященство разом з духовенством беруться навіть за середно-вічні способи в боротьбі зі своїми противниками, бо приміром відмовляють сповідати греко-католицьких вірних, котрі є членами народних інституцій, відмовляють хоронити їх на церковних цвинтарях, а навіть грозять церковною клятвою провідникам народних інституцій і цілому народови зорганізованому в тих інституціях. Тому, що наша народна церковна справа знаходиться в лихій і невідрадній становищі, треба сейчас без жадної проволочки зарадити сему, і ми сю справу з багато свідомими одиницями нашої народу обговорювали, мали вже кілька віч в сій справі і про се вже писалось дещо в пресі — і вислідом сего всего являється Народний Комітет зложений з понизше підписаних людей. Сей народний комітет отсе запрошує Вас на вище згадані Довірочні Збори, котрі мають обговорити, рішити і вияснити наше церковне становище, з особна вирішити відносини церкви до народних інституцій і народних справ взагалі.

Сі збори мають застановитися над сим, як зарадити всім нашим церковним недотачам; як усунути крайню шкідливий для церкви і народу

целібат (безженність) священників; як увільнити нашу церкву від погубного впливу французько-бельгійських піпів; як забезпечити те, щоби наші церковно народні маєтки не були власністю одиниці, але церковних громад; як забезпечити, щоби нашим єпископом і нашими священниками в Канаді були лиш Українці, а не чужинці.

На сі збори можуть явитися лише ті, що дістали отсе запрошення, яке просимо привезти з собою.

Зістаємось з глибоким поважанням
НАРОДНИЙ КОМІТЕТ

З МАНІТОБИ:

В. Кудрик, редактор; О. Г. Гикавий, редактор; Я. В. Арсенич, адвокат; Т. Д. Ферлей, посол; Д. Якимішак, правник; Іван Петрушевич, секретар-касієр; В. Мігайчук, риф муніципалу; Павло Гикавий, фармер; В. Романчик, фармер.

З САСКАЧЕВАНУ:

Ф. Гаврилюк, Б. А., учитель; Писиф Богоніс, учитель; Стефан Савчук, секр.-касієр; А. Воробець, сторник; Мих. Стечишин, правник; А. Боднарчук, фармер; Василь Михайлюк, фармер; П. Швидкий, фармер; Б. М. Сявас, секр.-касієр; Д. Я. Стратічук, банкір; Т. Стадник, фармер; А. Марковський, фармер; П. Мамчур, фармер; Мих. Чорнейко, учитель; Іван Кульчицький, купець.

З АЛБЕРТИ:

Тимко Гошко, фармер; І. І. Рурик, учитель; А. Т. Кібзєй, медик; С. Б. Микитюк, учитель; Петро Зварич, фармер; М. Суткович, фармер.

Довірочні Збори відбулися в заповіджений час. Присутних було не менше як сто п'ятдесят делегатів, котрі представляли собою чи не кожний куточок трох західних провінцій Канади, а саме Саскачевану, Алберти і Манітоби. Нема отже, найменшого сумніву, що Збори були повні компетентні висказати бажання, настрої і потреби народу.

Настрій Зборів був поважний, врочистий. Учасники Зборів відчували, що вони всі разом і кожний зокрема, творили історичний факт, котрий має стати славою, або соромом українського народу в Канаді; котрий має рішити, чи український нарід має зажити в церковних і народних справах життям свободних так, як прагне його серце і розум і так, як велить йому його народня гідність, чи має остати раз на все погноєм Риму і Москви; котрий має рішити, чи український народ осягнув вже повнолітність і може сам собою порядкувати, чи може треба йому і надалі опікунів в роді французьких і бельгійських монахів, котрі силою пхаються між нього і поволи, але певно, замостують його в свої сіті.

а) Перший День Нарад.

Збори отворено молитвою „Царю Небесний“, По молитві вибрано президію, до якої увійшли Ф. Т. Гаврилюк, П. Швидкий і А. Жилич (оба послідні вже покійні). Народи Зборів почалися вступною промовою Василя Свистуна, в котрій він дав короткий огляд церковних відносин в Канаді, спиняючися з окрема над змаганням єпископа Будки покласти свою руку на весь народно-просвітний рух в Канаді і на церковні маєтки, котрі український народ придбав собі тяжкою працею. По сім був виголошений реферат Михайла Стечишина про церковні корпорації взагалі і про домініяльну корпорацію єпископа Будки з окрема. Він показав значіння сеї корпорації з правничого становища і доказав, що після неї єпископ є повним завідателем, контролером і повним, сталим і вічним директором всього церковного майна рухомого і нерухомого. А коли зважити, що греко-католицьким єпископом в Канаді може бути і не Українець, то стане ясно, що єпископська греко-католицька корпорація є тільки підступом Риму до загартання українських церковних маєтків; коли народ прийме сю корпорацію, то стане тим сирим матеріалом, над котрим римське духовенство має панувати, ним рідити і опікуватися до того степеня, що може церковні маєтки продавати і гроші уживати на цілі громадські, або ні. В виду сього єпископ повинен постаратися о иншу корпорацію, згідно з принципами демократичного заряду церковних громад. А коли єпископ не показує найменшої охоти до сього, то народ сам повинен взятися до роботи і своєю рішучістю унеможливити стремління єпископа до виключної самодержавної контролю в нашій народній церковній життю.

По сім слідував реферат Василя Свистуна про історію Східної і Західної Церкви і про Берестейську Унію. Він показав, що Східна Церква була завсігди більше толерантна як Західна, ніколи не вживала таких варварських средств до поборювання своїх противників як Західна Церква (пр. св. Інквізиція), і була все більше демократична у своїм устрою як Західна. Східна Церква ніколи не стреміла до клерикальної контролю над цілим життям суспільности і ніколи не старалася бути вищою понад державу в політичній життю. А щодо Берестейської Унії, то вона накинена Українцям проти волі народу і була виміряна, зі сторони деяких українських і білоруських владик, котрі її пропагували, на увільнення себе зпід контролю Братств, які стояли на сторожі церковних прав, а зі сторони Поляків і Риму на сполыщення і златинщення Українців. Спиняючися на церковному положенню в Канаді, референт заважав, що греко-католицька церква в Канаді, як вона являється тепер,